

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

ÖTVÖSSÉG
FÉMMŰVÉSSÉG
BELSŐÉPÍTÉS ZET
DÍSZLET- ÉS
JELMEZTERVEZÉS
TEXTILMŰVÉS ZET
GOBELIN
BŐRMŰVÉSSÉG
KERÁMIA
PORCELÁN
ÜVEG
ALKALMAZOTT GRAFIKA
IPARI FORMATERVEZÉS
MŰVÉS ZETELMÉLET
RESTAURÁLÁS
OKTATÁS
MŰHELYEK
GYŰJTEMÉNYEK
KIÁLLÍTÁSOK
SZAKIRODALOM

Európa szöve (részlet) / Web of Europe (detail)
[2011]

GOLDSMITH'S ART
METALWORK
INTERIOR DESIGN
STAGE AND
COSTUME DESIGN
TEXTILE ART
TAPESTRY
LEATHER DESIGN
CERAMICS
PORCELAIN
GLASS
APPLIED GRAPHICS
INDUSTRIAL DESIGN
ART THEORY
RESTORATION
EDUCATION
STUDIOS
COLLECTIONS
EXHIBITIONS
LITERATURE

2014/4

„Európa szövete”, egy szimbolikus vállalkozás

Hegy Ibolya – Schulcz Katalin (szerk.):

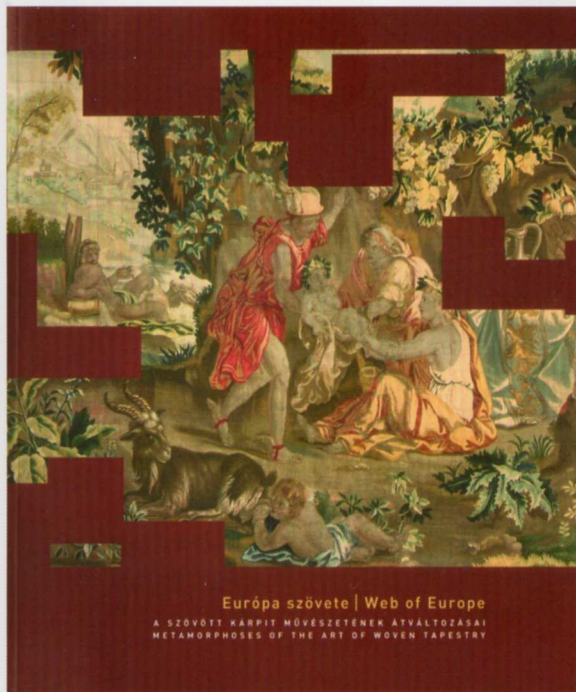
Európa szövete / Web of Europe

EGY TIZENNYOLCADIK SZÁZADI BRÜSSZELI KÁRPIT
KORTÁRS PARAFRÁZISAI – KIÁLLÍTÁSI KATALÓGUS
A SZÖVÖTT KÁRPIT MŰVÉSZEINEK
ÁTVÁLTOZÁSAI – KONFERENCIAKÖTET

Magyarország 2011-es európai uniós elnökségének alkalmából jelképes gesztusként, a „Brüsszel – Budapest” gondolat kifejezéseként indította el azt a kezdeményezést a Dobrányi Ildikó Alapítvány és a Brüsszeli Magyar Kulturális Intézet, melynek keretében kortárs európai művészek vállalkoztak a budapesti Iparművészeti Múzeum egyik brüsszeli kárpitjának továbbgondolására. A *Mercurius átadja a gyermek Bacchust a nimfáknak* című alkotás 27 részletét kapta témaként egy-egy alkotó, az akkori 27 tagállamot reprezentálандó.

Az elkészült munkákat az elnökség évében mutatták be Brüsszelben (Musées Royaux d'Art et d'Histoire, 2011. május 20–augusztus 14.), majd Budapesten (Iparművészeti Múzeum, október 13–november 27.), az utóbbit egy konferencia is kísérte (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, november 11.). Az eseménysorozathoz kapcsolódó két kiadvány, a tanulmányokkal és a művészek vallomásaival gazdagított kiállítási katalógus, továbbá az előadásokat tartalmazó könyv 2011-ben, illetve 2013-ban jelent meg Hegyi Ibolya és Schulcz Katalin szerkesztésében.¹

Az „Európa szövete” inspiráló, alkalmasan megválasztott cím és mottó, mert gazdag, sokrétű metaforaként számos értelmezésre adott és ad ma is lehetőséget. Megjelenítheti azt az elképzelést – talán csak ideált –, hogy Európa egységes egész, mely az idők kezdete óta formálódik, s szálak, kötések sokasága fogja össze. Ez a historikus „textília” nagy mesterségbeli tudással, kulturáltsággal, odaadó munka révén jött létre. Látványos, de sérülékeny is, megtörténhet, hogy kifakul, felfeslik. Óvatos műgonddal restaurálható, elpusztult részletei rekonstruálhatók – ám ha

Európa szövete | Web of Europe

A SZÖVÖTT KÁRPIT MŰVÉSZEINEK ÁTVÁLTOZÁSAI

METAMORPHOSES OF THE ART OF WOVEN TAPESTRY

divatjamúltnak nyilvánítják, veszt értékéből, akár ki-dobhatóvá válik.

Maga a választott kárpit keletkezése és sorsa azt is példázza, hogy a régebbi korok Európája szervezeti-
leg ugyan nem volt homogén (legalábbis a világi ad-
minisztráció területén), de anyagi és szellemi kultú-
rájában talán még egységesebb volt, mint ma. Így
Brüsszel műhelyei a 15–18. században az egész kon-
tinentens számára dolgoztak, az európai vezető rétegek
reprezentációs igényeit szolgálták ki. Az Iparművé-
szeti Múzeum vonatkozó anyagának legrégebbi da-
rabja, a Jézus születését ábrázoló, reneszánsz „győri
kárpit” valószínűleg már a 16. században eljutott Ma-
gyarországra.

Napjainkban tehát a kontinens civilizációjának e fontos szegmensét illetően is igaz, hogy összeurópai kitekintésben idézhető fel legteljesebben. Ingrid de Meüter, a brüsszeli múzeum munkatársa, valamint Semsey Réka előadása is foglalkozik azzal az együttesel, amelybe a Mercurius-kárpit illeszkedik. Ez a konkrét sorozat nincs a belgiumi múzeum birtokában, darabjai azonban tanulmányozhatók Bécsben, illetve a budapesti mellett lengyel, német és francia gyűjteményekben.

A 18. század elejéről származó műtárgy elegáns és magabiztos stílusú, ám tudjuk, hogy elsősorban a francia konkurencia hatására ekkor már megindult a brüsszeli kárpitszövő-ipar hanyatlása, hogy a század végére az utolsó mester, (II.) Jacob van der Borcht/Borcht is becsukja műhelyét.²

A kiválasztott alkotás jelképesnek tekinthető abban is, hogy tükrözi azt a számtalan elemet, amelyből az európai civilizáció kibontakozik. Kifejezésre jut benne az Aranykor, a Paradicsom iránti vágyódás, a kert, a kultivált, ápoltság természet kultusza. A téma mindannyiunk közös örökségéből, a görög-római kultúrából ered, s a gyermek Dionüszosz sorsán keresztül szimbolikusan a jövő védelméről szól. Formai szempontból tekintve a brüsszeli kárpitszövés történetében egymásra rétegeződik a franco-flamand múlt, az itáliai festészetre való reflektálás, majd a francia barokk hatása. Az egyes darabok tervezésében, készítésében pedig, mint az említett kötetek több szerzője, alkotóművésze hivatkozik rá, különböző mesterek – egy vagy több festő, kartonkészítő, kivitelezők – kollektívája működik közre. Ingrid de Meüter tanulmánya arra is

→
**Mercurius átadja
a gyermek Bacchust
a nimfáknak /
Mercury Hands over
the Infant Bacchus
to the Nymphs**
Brüsszel, 1700 körül
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
Brussels, c. 1700
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[309x442 cm]

Foto: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

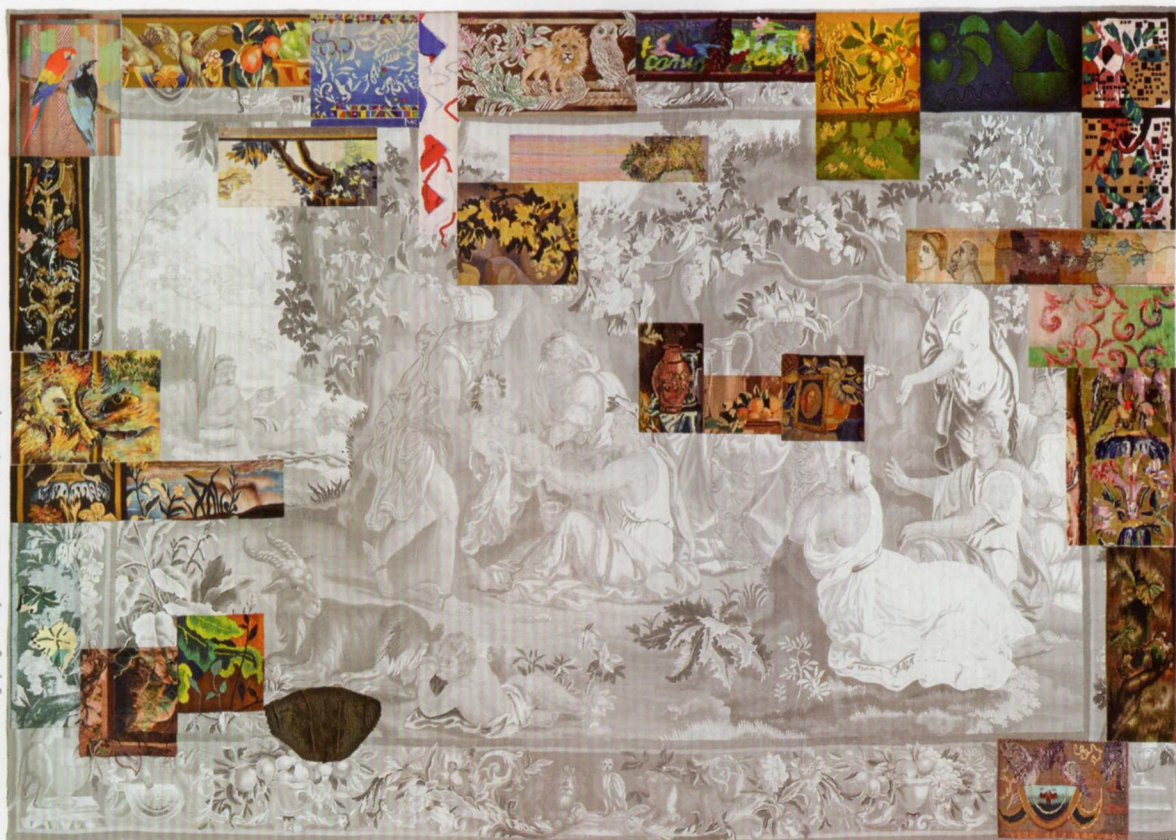
rámutat, hogy egy adott brüsszeli kárpiton található ábrázolás elődök munkájára épül, a középképet, a bordúrt vagy egyes motívumokat korábbi alkotásokból is áttemelhetik.

Az „Európa szövete” koncepció alapján elkészült kortárs művek egymás mellé illesztéséből változatos színvilágú és stílusú, mozaikszerű kép alakul ki.³ A művészek írásos reflexióiból kirajzolódik, hányféle megközelítést alkalmaztak a tervezés során. Az eredeti brüsszeli kárpit hatására globális problémákon gondolkodik el Aino Kajaniemi, aki a természet védelmére, az emberek egymás iránti felelősségére össz-

pontosít. Magyarország jövőjére asszociál Nagy Judit, a minta kedves, mesészerű elemeit hangsúlyozva,⁴ családja sorsa idéződik fel Ariadna Donner értelmezésében.⁵ Saját egyénisége, komplex identitása, „kézírása” foglalkoztatja Thomas Cronenberget, aki a személyes identitás(ok) problémájáról beszél előadásának első részében is. Czeglédi Adél pedig önmagára utal, mikor a választott részlet fatörzs-motívumába női torzót álmodik. Peter Horn hangsúlyozza, hogy az eredeti kárpit kvalitását becsülvén, annak képét igyekszik visszaadni a saját technikájával.

Több alkotót elsősorban a modern művészi kife-

Európa szövete (15 európai ország 27 kárpitművészeinek közös alkotása) /
Web of Europe. Community work by 27 tapestry artists from 15 countries of Europe
[2011] *Iparművészeti Múzeum, Budapest / Museum of Applied Arts, Budapest* [309x442 cm]

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

jezés mikéntje foglalkoztatja a feladatban. Emöke a geometrikus idomok ritmusában, rendjében, a két dimenzió meghaladásában látja a kárpitművészet továbblépésének lehetőségét. A minta geometrikus absztrakcióját valósítja meg Paola Cicuttini, Muriel Crochet elkészült műve is.

Az alkotók ars poeticájuk megfogalmazása, elméleti fejtegetéseik kapcsán nem kerülhetik el, hogy a szakma központi kérdéseivel szembenézzenek. Vallanak munkájuk pszichológiai, érzelmi hatásáról, az értékekről, amelyeket közvetít számukra. Ieva Krumina úgy érzi: „*a munkafolyamatban gyakran nemcsak a kárpit alakul át, hanem én magam is.*” Többen hangsúlyozzák a lassúság fontosságát, a megismerés és elmélyülés, a megnyugvás és meditáció lehetőségét. „*Állandó érzelmi kapcsolat van köztem és a fonalak színe között*”, írja Ariadna Donner, Aino Kajaniemi pedig így fogalmaz: „*ba boldogok vagyunk, a jelen valóságát az anyagok érintése által tudjuk átélni, az én textiljeim is ezért válnak bensőségesekké.*”

A művészek többsége (mint Emöke, Federica Luzzi, Thomas Cronenberg) fontosnak tartja hangsúlyozni, hogy a modern, autonóm alkotónak szakítania kell a műfaj hagyományos munkamegosztásával, s maga kell, hogy kivitelezze a művét. „*A végeredmény így jóval bitelesebb, egyedibb, és művészileg személyes lesz*”, szögezi le Włodzimierz Cygan. Megengedőbb álláspontot képvisel Martine Ghuys: „*En például »licier créateur«, azaz »alkotó szöveg« vagyok, de úgy gondolom, hogy a kárpit születéséhez különböző utak vezethetnek*”, a kisebbségi véleményt képviseli Paola Cicuttini: „*Személy szerint azonban nem gondolnám, hogy a fejlődés szempontjából lényeges lenne, hogy a tervezést és a megvalósítást, azaz a szöveget ugyanaz a személy hajtsa végre.*”

A legtöbb alkotót erősen foglalkoztatja, nyugtalanítja az a gondolat, vajon igényli-e még a társadalom ezt az „archaikus” és drága művészetet? A műfaj fénykorában reprezentatív, triumfális rendeltetéssel jöttek létre a legszebb sorozatok. Kézenfekvő volt tehát, hogy a ma kárpitművészei is felhasználtak egy szimbolikus, politikai jelentőségű alkalmat, hogy felhívják a szakmára a figyelmet. Az „Európa szövete” vállalkozás fontos részvevői voltak a European Tapestry Forum (ETF), az európai kárpitművészek mozgal-

mának vezető egyéniségei. Ezért foglalkozik Thomas Cronenberg előadása a szervezet működésének, céljainak részletes bemutatásával. Susan Mowatt az előadásában felvázolt körképpel azt sugallja, hogy a 21. században az alkotók csak akkor boldogulhatnak, ha lemondanak a „kárpitról mint életformáról”, képesek átlépni a szakmai határokon és a művészet más ágai felé nyitni, alkalmazkodni.

András Edit művészettörténész, a modern textil szakértője, nemzetközi szinten is sikeres szervezője két tanulmányában a kortárs művészet kontextusában helyezi el a vállalkozást. Hegyi Ibolya előadása az alkotóművész szemszögéből láttatja a magyar kárpitművészet meghatározó saját hagyományát, a 20. századi fejlődés Ferenczy Noémitől Dobrányi Ildikó munkásságáig ívelő képét.

Mindkét kötet magyar és angol nyelven, sok információt tartalmazva örökíti meg a különleges vállalkozást, az igényes grafikai tervezés Bárd Johanna munkája.

ISTVÁN MÁRIA
művészettörténész

Jegyzetek

1. Hegyi Ibolya – Schulcz Katalin (szerk.): *Európa szövete. Egy tizenharmadik századi brüsszeli kárpit kortárs parafrázisai / Web of Europe. Contemporary Paraphrases of an Eighteenth-century Brussels Tapestry.* Iparművészeti Múzeum – Dobrányi Ildikó Alapítvány, Budapest, 2011. 102 p.; Hegyi Ibolya – Schulcz Katalin (szerk.): *Európa szövete. A szövött kárpit művészetének átváltozásai / Web of Europe. Metamorphoses of the Art of Woven Tapestry.* Dobrányi Ildikó Alapítvány, Budapest, 2013. 72 p.
2. Guy Delmarcel: *Flemish Tapestry.* Thames & Hudson, London, 1999. 339.
3. Kiállító művészek: Maria Almanza, Nora Chalmert, Paola Cicuttini, Martine Ghuys (Belgium); Maria Kirkova Tzanova (Bulgária); Renata Rozsivalova (Csehország); Anet Brusgaard (Dánia); Aino Kajaniemi, Ariadna Donner (Finnország); Emöke, Muriel Crochet, Sarah Perret (Franciaország); Włodzimierz Cygan (Lengyelország); Ieva Krumina (Lettország); Feliksas Jakubauskas (Litvánia); Balogh Wanda Alida, Czeglédi Adél, Csókás Emese, Nagy Judit, Solti Gizella (Magyarország); Anne Jackson, Susan Mowatt (Nagy-Britannia); Thomas Cronenberg, Peter Horn (Németország); Federica Luzzi (Olaszország); Gabriela Cristu Sgarbura (Románia); Andrea Milde (Spanyolország).
4. „Magyarország, mint a gyermek Bacchus, már biztosan Arkádiában nevelkedik”, *Európa szövete*, 2011: i. m. 80.
5. „Ezért ezt a kis munkát apám emlékének ajánlom úgy is, mint az európai gyógyulás és egyesülés szép metaforáját”, uo. 56.